

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Кафедра політичних теорій

Серія: Навчально-методичні посібники

Л. І. КОРМИЧ
Т. М. КРАСНОПОЛЬСЬКА
А. В. ПЕХНИК

**СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ ТА РЕГІОНАЛЬНА
СПЕЦИФІКА**

Навчально-методичний посібник

*Для здобувачів другого (магістерського) рівня
вищої освіти*

Одеса
2022

Автор:

Кормич Л. І. – доктор історичних наук, професор, завідувача кафедрою політичних теорій Національного університету «Одеська юридична академія».

Краснопольська Т. М. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних теорій Національного університету «Одеська юридична академія».

Пехник А. В. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних теорій Національного університету «Одеська юридична академія».

**Рекомендовано до друку Навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 4 від 30.06.2022 року)**

Рецензенти:

Узун Ю. В. – доктор політичних наук, доцент, професор кафедри історії та світової політики Одеського національного університету імені І.І. Мечникова;

Каретна О. О. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри соціології Національного університету «Одеська юридична академія».

Кормич Л. І., Краснопольська Т. М., Пехник А. В.

Стратегія розвитку України та регіональна специфіка : навчально-методичний посібник для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Одеса, 2022. 59 с.

Навчально-методичний посібник призначений для здобувачів вищої освіти, які вивчають дисципліну «Стратегія розвитку України та регіональна специфіка».

У навчально-методичному посібнику викладено зміст навчальної дисципліни за темами лекцій та практичних занять, практичні завдання з курсу, перелік тем для самостійної роботи, питання для перевірки знань з навчальної дисципліни, перелік тем доповідей та презентацій, а також список рекомендованої літератури.

Навчально-методичний посібник підготовлено відповідно до освітніх програм вищої освіти за спеціальністю 052 «Політологія» і рекомендовано використовувати у навчальній роботі при підготовці фахівців за другим (магістерським) рівнем вищої освіти.

© Кормич Л.І., 2022
Краснопольська Т.М., 2022
Пехник А.В., 2022

I. ВСТУП

Навчальна дисципліна «Стратегія розвитку України та регіональна специфіка» призначена для здобувачів вищої освіти, що навчаються за другим (магістерським) рівнем вищої освіти.

Курс надає уявлення про сутність політичних стратегій та формування стратегічних векторів внутрішньополітичного розвитку сучасної України та її позиціонування в світовому співтоваристві в умовах системних реформ та демократизації суспільства.

В рамках курсу передбачено розгляд основних стратегічних цілей реформ в основних сферах життя суспільства, а саме впровадження реформи ефективного врядування та забезпечення гендерної рівності в системі публічного управління, економічний розвиток, розвиток людського капіталу, верховенство права та боротьба з корупцією, безпека та оборона; дослідження національно-культурної політики та політики історичної пам'яті, а також аналіз розвитку регіонів та засад здійснення регіональної політики.

Передбачається набуття навичок аналітичної та прогностичної діяльності щодо стратегії розвитку України та її окремих регіонів.

Завданнями курсу є: ознайомлення здобувачів сучасними напрямками реформ, що проводяться в Україні, визначення ролі трансформаційних процесів в державотворенні та впровадження реформи ефективного врядування; визначення особливостей демократизації суспільного життя в українському суспільстві та механізмів забезпечення гендерної рівності в системі публічного управління; аналіз особливостей економічного розвитку України та реформ у цій сфері; визначення векторів внутрішньої політики щодо розвитку людського капіталу; з'ясування особливостей національно-культурної політики та політики історичної пам'яті; визначення пріоритетів державної політики боротьба з корупцією; аналіз особливостей розвитку регіонів та засад здійснення регіональної політики; визначення пріоритетів зовнішньополітичного курсу сучасної України, а також механізмів забезпечення безпеки та оборони нашої держави.

Мета навчальної дисципліни – формування уявлення у здобувачів про стратегічні вектори внутрішньої та зовнішньої політики сучасної України, напрямки реформ в нашій державі та їх перспективи, а також про регіональну політику та специфіку розвитку регіонів.

Після успішного завершення курсу навчальної програми здобувач вищої освіти буде:

– застосовувати для розв’язування складних задач розуміння особливостей реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічного, історичного та соціокультурного контексту

– прогнозувати розвиток політичних процесів, економічний розвиток та розвиток людського капіталу в умовах демократизації в Україні;

– визначати фактори, що впливають на внутрішньо- та зовнішньополітичні процеси в Україні і на досягнення поставлених стратегічних цілей в провідних сферах життя суспільства;

– аналізувати і порівнювати досвід здійснення реформи публічного управління та регіональної політики в зарубіжних країнах та визначати перспективи для України;

– критично осмислювати принципи здійснення влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів окремих сферах суспільного життя в Україні;

– критично осмислювати принципи здійснення регіональної політики в Україні.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ECTS.

Підсумковою формою контролю є екзамен.

II. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ

Навчальна дисципліна «Стратегія розвитку України та регіональна специфіка» є однією зі складових програми підготовки магістра за спеціальністю 052 «Політологія».

Успішне вивчення курсу «Стратегія розвитку України та регіональна специфіка» передбачає освоєння здобувачами вищої освіти лекційного матеріалу, його закріплення та поглиблення на практичних заняттях, самостійне вивчення нормативної, навчальної та наукової літератури.

Основним видом навчальних занять є лекції, призначені для засвоєння теоретичного матеріалу.

Лекція – це аудиторне заняття з курсом або його частиною (потокком), що проводять провідні викладачі – лектори (професори та доценти) навчального закладу, а також провідні вчені або спеціалісти, запрошені для читання лекцій, що містять основні положення навчальної або спеціальної дисципліни, їх теоретичні проблеми, в тому числі новітні наукові досягнення. Тематику курсу лекцій наведено у тематичному плані навчальної дисципліни.

Основними завданнями, що визначають напрямок лекційних занять, є: характеристика структури теми; розкриття змісту категоріального апарату теми; висвітлення зв'язку теорії з практикою.

Лекція є теоретичною основою практичних занять, подальшого самостійного вивчення курсу здобувачами вищої освіти.

Самостійну роботу здобувача вищої освіти над лекцією умовно поділяють на три основні етапи:

1) підготовка до лекції, що відбувається заздалегідь і передбачає ознайомлення з рекомендованою навчальною літературою за конкретною темою, що її викладатимуть на лекції;

2) сприйняття і конспектування лекції, що полягає в засвоєнні усного матеріалу і його коротких записів (конспектуванні). При конспектуванні необхідно в результаті «переробки» інформації виділити основну думку лектора і стисло її викласти. Лекція не підлягає дослівному запису, за винятком формулювань, визначень, імен, найменувань політико-правових актів та літератури, хронологічних і статистичних даних, підсумкових висновків за темою;

3) подальша робота над лекцією, що передбачає додаткове доопрацювання конспекту на основі самостійного вивчення рекомендованої нормативної, навчальної та наукової літератури.

Лекції спрямовані на формування сучасного рівня професійних знань, професійної культури здобувачів, здатності творчого осмислення навчального матеріалу.

Практичні заняття, які проводять з академічною групою, є логічним продовженням лекційного курсу. На них поглиблюють, закріплюють та деталізуються знання, отримані під час лекції і в результаті самостійної роботи.

Практичні заняття спрямовані на підвищення рівня розуміння найактуальніших проблем становлення й розвитку демократичного ладу, більш поглиблене вивчення складних або дискусійних питань відповідної теми, на поточний контроль засвоєння знань, умінь, навичок здобувачів вищої освіти.

Практичному заняттю має передувати підготовка здобувача вищої освіти за завчасно визначеним планом. Для цього необхідно:

- вивчити і доповнити конспект лекції з даної теми;
- вивчити рекомендовані політико-правові акти, навчальну та наукову літературу;
- скласти конспект або тези відповіді по найбільш складним питанням заняття;
- вміло використовувати вивчений матеріал при відповідях.

Здобувач вищої освіти на практичному занятті має продемонструвати знання теоретичного матеріалу, здатність використовувати його при вирішенні практичних завдань, уміння ясно та аргументовано висловлювати свої думки в усній та письмовій формі, оперуючи термінологією.

Під час проведення практичних занять викладач використовує такі форми: вільне обговорення питань плану заняття в академічній групі; індивідуальна співбесіда з кожним здобувачем; виконання письмових, в тому числі контрольних, робіт; заслуховування доповідей, рефератів з найбільш складних питань і їх подальше колективне обговорення в групі тощо.

Практичні заняття є також одним із видів поточного контролю за успішністю освоєння здобувачами навчального матеріалу. На кожному занятті викладач оцінює ступінь підготовки здобувача з теми. Підсумкові оцінки вносять до журналу обліку успішності.

Метою практичних занять є: навчання застосуванню теоретичних положень у практичній діяльності; вироблення навичок самостійної роботи здобувача; розвиток професійної свідомості та мислення.

Важливими формами навчальних занять є індивідуальні навчальні заняття, консультації.

Індивідуальні навчальні заняття організують з окремими здобувачами з метою підвищення рівня їх підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей. До видів індивідуальних завдань з курсу належать реферати, доповіді, презентації та тестові завдання.

Самостійна робота здобувача є однією з основних форм організації навчання, основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у вільний від обов'язкових аудиторних занять час.

Мета самостійної роботи – закріплення, поглиблення й узагальнення знань, здобутих на лекційних та практичних заняттях. У процесі самостійної роботи у здобувачів формуються індивідуальні вміння та навички самостійного засвоєння навчальної та наукової літератури, нормативних джерел, використання сучасних інформаційних засобів і технологій.

Для підвищення ефективності самостійної роботи здобувача доцільно її планування. Планування та організація самостійної роботи мають ґрунтуватися на достовірній інформації згідно з такими позиціями: вид роботи (наприклад, підготовка до лекції, практичних занять); трудомісткість процесу підготовки (з урахуванням індивідуальних здібностей і особистісних якостей здобувача); форми і методи навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення виду самостійної роботи; місце і форма виконання самостійної роботи (наприклад, у бібліотеці, спеціалізованому навчальному кабінеті, комп'ютерному класі, вдома; письмово, усно тощо); форми і способи контролю виконання самостійної роботи здобувача; необхідний і достатній обсяг часу за диференційованими нормативами щодо кожного виду самостійної роботи.

Особливість самостійної роботи полягає в необхідності самостійного, творчого пошуку та аналізу інформації. Це дає змогу розширити обсяг інформації з теми, отримати системне уявлення з конкретного питання.

До видів самостійної роботи віднесені підготовка презентації в рамках теми практичного заняття.

Результати, отримані здобувачами вищої освіти на практичних заняттях, враховують під час проведення підсумкового контролю з навчальної дисципліни. Формою такого контролю з навчальної дисципліни «Стратегія розвитку України та регіональна специфіка» є екзамен.

Результати екзамену оцінюють за національною чотирибальною шкалою – «відмінно», «добре», «задовільно» та «незадовільно», вказуючи відповідність ECTS.

Результати екзамену вносять до екзаменаційної відомості та залікової книжки здобувача.

Здобувача вважають допущеним до екзамену лише за умови виконання всіх видів робіт, передбачених планом навчальної дисципліни.

Екзамен проводять за білетами, які затверджує кафедра. Кожен екзаменаційний білет з навчальної дисципліни містить, як правило, три питання (або завдання) з різних тем навчальної програми.

Критерії оцінювання знань здобувачів:

Оцінка виставляється за національною чотирибальною шкалою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно». При оцінці за основу слід брати повноту і правильність виконання завдань.

1. Оцінка «5» (відмінно) ставиться в тому разі, коли відповідь здобувача правильна, повна, послідовна, логічна; здобувач впевнено володіє фактичним матеріалом з усього курсу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань.

2. Оцінка «4» (добре) ставиться в тому разі, коли відповідь правильна, послідовна, логічна, але здобувач допускає у викладі окремі незначні пропуски фактичного матеріалу або не повністю вміє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань.

3. Оцінка «3» (задовільно) ставиться у тому разі, коли здобувач володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки.

4. Оцінка «2» (незадовільно) ставиться в тому разі, коли здобувач виявляє незнання більшої частини фактичного матеріалу або здобувач відмовляється відповідати на поставлені питання.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		Екзамен	залік
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C	Задовільно	
64-73	D		
60-63	E		
1-59	Fx	незадовільно	не зараховано
1-34	F		

III. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ теми	НАЗВА ТЕМИ	Аудиторні заняття (в год.)		Самостійна робота (в год.)
		Лекції	Практ.	
1.	Методологія та історіографія дослідження політичних стратегій	1	2	4
2.	Трансформаційні процеси в державотворенні та впровадження реформи ефективного врядування	1	4	5
3.	Демократизація суспільного життя та механізми забезпечення гендерної рівності в системі публічного управління	2	4	5
4.	Економічний розвиток	2	2	4
5.	Розвиток людського капіталу	2	2	4
6.	Національно-культурна політика та політика історичної пам'яті	2	2	4
7.	Верховенство права та боротьба з корупцією	2	2	4
8.	Розвиток регіонів та засади здійснення регіональної політики	2	4	5
9.	Зовнішньополітичний курс сучасної України. Безпека та оборона	2	2	5
Індивідуальне завдання		-	-	10
Всього 90 годин:		16	24	50

IV. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Тема 1. Методологія та історіографія дослідження політичних стратегій

Предмет та завдання курсу, його місце в системі політичних знань.

Сучасні методологічні підходи до аналізу політичних стратегій.

Категорійний апарат вивчення проблем політичних стратегій.

Основні напрямки наукового доробку щодо стратегій розвитку сучасної України.

Предмет курсу – комплексний аналіз різних аспектів трансформації держави і суспільства, пов'язаних з економікою, культурою, державним будівництвом і формуванням розвинутого громадянського суспільства, особливостями внутрішньої і зовнішньої, а також регіональної політики

Метою навчальної дисципліни є допомога студентам оволодіти методологією та методикою аналізу та прогнозування особливостей та закономірностей державного й суспільного розвитку; забезпечити чітке наукове усвідомлення та розуміння сутності та значення сучасних політичних стратегій.

Теоретичною основою означеної навчальної дисципліни стали праці вітчизняних та зарубіжних вчених політологів, соціологів, філософів, юристів, психологів.

До проблем дослідження внутрішньо- за зовнішньополітичних стратегій держави у своїх публікаціях зверталися вчені - правознавці України: Є. В. Бурлай, В. В. Головченко, П. Б. Євграфов, В. К. Забігайло, Т. І. Ковальчук, А. М. Колодій, Є. О. Назаренко, М. М. Онищенко, Л. М. Павловська, П. М. Рабінович, В. Ф. Сіренко, В. Г. Сокурєнко, В. М. Шаповал та інші.

Методологічною основою для вивчення предмету курсу є системний підхід до вивчення проблем формування внутрішньо- за зовнішньополітичних стратегій сучасної України.

В якості основних методів курсу виступають: діалектичний, логічний, структурно-функціональний, порівняльний, історичний, контент-аналіз тощо.

До понятійного апарату курсу слід віднести такі поняття, як: «політична стратегія», «політична тактика», «державна стратегія», «стратегічне планування», «стратегічна доповідь», «регіональна політика», «регіональний розвиток».

Політична стратегія і тактика являють собою теорію та практику участі в політичному житті, політичному процесі та політичній боротьбі, що застосовуються державною владою, суспільно-політичними силами і рухами. Стратегія визначає основний напрямок діяльності на великому історичному етапі. Її об'єктом є розробка і забезпечення досягнення головних цілей. У ній визначаються: розстановка своїх сил, нейтральні та протилежні сили, основні союзники, черговість завдань. Тактика визначає лінію політичної поведінки даного суб'єкта, способи і форми його діяльності стосовно конкретно-історичних умов. Тактика впливає із стратегії та визначається її установками.

Державна стратегія представляє собою систему змістоутворюючих політичних намірів держави. Ця стратегія не може бути гарантована наявністю будь-якої ідеології, вона повинна, поперше, розроблятися шляхом узгодженого діалогу всіх громадян держави, по-друге, мати тимчасові рамки для досягнення поставлених всередині неї цілей і спиратися на наявні або знову створювані ресурси.

Стратегічне планування передбачає: попередній аналіз ситуації і виділення вузлових точок і пріоритетів; повторний опис ситуації через характеристику вузлових точок і пріоритетів, приділяючи увагу їх зв'язкам з іншими непріоритетними аспектами; перспективне планування цілісної ситуації через роботу за пріоритетними напрямками і вузловими галузями та сферами; управління ресурсами (ресурсний аналіз, розподіл ресурсів і планування виробництва відсутніх ресурсів).

Таким чином, в навчальному курсі основа увага зосереджена на вивченні проблем формування внутрішньо- за зовнішньополітичних стратегій в Українській державі.

Тема 2. Трансформаційні процеси в державотворенні та впровадження реформи ефективного врядування

Політична система сучасної України. Конституційні зміни та їх вплив на інститут держави.

Реформа ефективного врядування.

Реформа децентралізації.

Електронні послуги.

Процес формування нової політичної системи, що нині відбувається в Україні, включає такі складові: утвердження принципів

демократії та парламентаризму, політичного плюралізму; забезпечення прав та свобод громадян; поділ політичної влади на законодавчу, виконавчу та судову; запровадження інституту президентської влади; визнання засобів масової інформації важливим елементом політичної системи; формування системи самоврядування тощо.

Проблема становлення політичної системи України полягає в тому, що наша держава пододала початковий етап перехідного періоду – проголошення незалежності й набуття атрибутів державності – і перейшла до етапу розвитку демократичних процесів, політичного та економічного облаштування, обравши демократичний тип політичної системи суспільства. Все чіткішими стають контури сучасної, повноцінної та цивілізованої країни з політичною та економічною визначеністю. Але цей процес відбувається складно, суперечливо, на тлі перманентних криз у політичній, економічній, соціальній та духовній сферах.

Криза, в якій опинилася Україна на зламі ХХ – ХХІ ст., є системною за своїм характером. Відповідно перед суспільством постало питання, якою має бути політико-ідеологічна доктрина державотворення. Щодо цього окреслилося два підходи.

Прихильники одного з них стверджують, що «оптимальною формою організації буття нації на сучасному етапі може бути тільки національна держава», так як молода українська державність є не просто наслідком розпаду радянської імперії, а закономірним історичним підсумком багатовікової боротьби українського народу за збереження власної етнокультурної ідентичності та побудову національної незалежної держави як найбільш дієвого чинника консолідації української нації.

Безперечно, національна ідея (національно-етнічний погляд на минуле, сучасне і майбутнє України) має бути повною мірою врахована в політико-ідеологічній доктрині державотворення. Але в багатонаціональній державі, якою є Україна, вона – надто делікатний інструмент, невміле поводження з яким може зруйнувати соціально-політичну стабільність.

Прихильники іншого підходу вважають, що пріоритет у державотворенні має належати громадянсько-правовій ідеї. В Україні суб'єктом права на самовизначення проголошено не націю, яка дала назву країні, а її народ загалом, тобто не етнічну спільність, а поліетнічне громадянське суспільство. За громадянським принципом, який відображено в Конституції України, формуються владні структури, здійснюється адміністративне і військове будівництво.

Стратегія розвитку політичної системи України передбачає такі

заходи, як: подальший розвиток і вдосконалення політичних відносин шляхом відкриття максимального простору для самоуправління суспільства на всіх рівнях його соціально-політичної організації; побудова справді демократичної, соціальної, правової держави з ефективно діючим парламентом, професійним висококваліфікованим урядом, незалежними судовими органами; формування інститутів громадянського суспільства як співтовариства вільних людей, політичних партій, рухів, профспілок, кооперативів, асоціацій; розвиток політичної свідомості та політичної культури суспільства й особистості як на загальнодержавному, так і на побутовому рівні; забезпечення необхідних умов для вільного розвитку нації загалом і кожного етносу зокрема, формування та підвищення національної свідомості й самосвідомості, національної культури; удосконалення діяльності ЗМІ, підвищення їх ролі в регулюванні політичних відносин, управлінні суспільством, формуванні політичної свідомості та політичної культури суспільства і кожного громадянина; своєчасне самооновлення політичної системи з урахуванням внутрішнього та міжнародного становища України.

Соціальне партнерство являє собою форму соціальної взаємодії різноманітних державних органів та інститутів громадянського суспільства, яка дозволяє їм вільно виражати свої інтереси і знаходити цивілізовані способи їх гармонізації та реалізації.

Соціальне партнерство як форма соціальної взаємодії між різними інститутами суспільства передбачає налагодження діалогу громадянського суспільства та держави. Саме продуктивний діалог між громадськими об'єднаннями та владою може забезпечити право участі громадян у процесі прийняття рішень з питань, які мають для них важливе значення.

Таким чином, основною метою трансформаційних процесів має стати формування сучасних управлінських інститутів, що забезпечують розвиток. Провідним завданням є стабілізація політичної ситуації у країні за умов ефективної взаємодії органів державної влади. Це відбувається завдяки системним реформам.

Інструментами програми реформ є: завершення трансформації політичної системи, адміністративна реформа, реформа судової системи, а також зовнішньополітичне забезпечення стратегічних національних інтересів.

Найважливішими завданнями конституційної трансформації є: законодавче забезпечення норм Конституції, які стосуються функціонування ключових інститутів державної влади (закони про Кабінет міністрів, про гарантії і механізми реалізації конституційних

повноважень Президента України, про центральні і регіональні органи виконавчої влади); реальне, а не декларативне розширення прав місцевого самоврядування (ключове завдання – забезпечення фінансової і ресурсної самодостатності місцевих рад; проте розширення повноважень місцевого самоврядування не повинно зруйнувати цілісність та єдність системи державного управління).

Дорожня карта реформ Уряду України сфокусована на досягненні таких стратегічних цілей:

- забезпечення подальшого економічного розвитку країни шляхом створення сприятливих умов для розвитку бізнесу та залучення інвестицій, реформування енергетичного сектору, подальшої модернізації промисловості й розбудови інфраструктури;

- підвищення ефективності врядування та якості надання державних послуг завдяки залученню нових професійних кадрів та впровадженню сучасних управлінських практик в роботу державних органів;

- створення сприятливих умов для розвитку людського капіталу через покращення якості медичних послуг та забезпечення рівного доступу громадян до них, адаптація системи освіти до сучасних вимог, підтримка української культури та спорту;

- дієва підтримка інституцій, завданням яких є боротьба з корупцією та забезпечення верховенства права, формування основ для реального захисту приватної власності, забезпечення виняткової рівності перед правосуддям;

- гарантування безпеки кожного громадянина, ефективний захист суверенітету і територіальної цілісності держави шляхом реформування сфери безпеки та оборони;

- сильна та стабільна економіка, рівні права та можливості для всіх без винятку, верховенство права, якісні медицина та освіта, соціальна захищеність – щодня Уряд докладає зусиль задля того, аби зміни у цих та інших сферах упевнено відчув кожен.

Ефективне врядування складає основний вектор реформ та включає наступні заходи:

- реформу державного управління;
- реформу децентралізації;
- розвиток електронних послуг;
- прозорі публічні фінанси;
- реформування фіскальних органів.

Мета реформи децентралізації – формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для

громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

Реформа передбачає:

- добровільне об'єднання та укрупнення територіальних громад;
- фінансову децентралізацію;
- нові повноваження та можливості об'єднаних територіальних громад.

До завдань реформи віднесені: формування нової територіальної основи для діяльності органів влади; формування ефективного місцевого самоврядування та оптимальної системи територіальної організації влади на новій територіальній основі.

Цифровізація адміністративних послуг складає один із пріоритетів Уряду України.

Мета реформи розвитку електронних послуг – забезпечення доступу громадян і бізнесу до якісних та зручних публічних послуг без корупційних ризиків.

Реформа передбачає: створення цифрової держави, у центрі якої людина; запровадження за стосунку «Дія», в якому всі потрібні документи зібрані в одному місці у смартфоні; введення в роботу порталу «Дія», де можна отримати всі послуги онлайн: швидко та зручно.

Тема 3. Демократизація суспільного життя та механізми забезпечення гендерної рівності в системі публічного управління

Розвиток громадянського суспільства та забезпечення прав людини як мета політичного реформування.

Механізм реалізації прав, свобод і обов'язків людини.

Національний механізм забезпечення гендерної рівності.

Шляхи вдосконалення гендерної політики в системі державного управління в контексті європейського досвіду.

На шляху формування української політичної нації мають бути сформовані відповідні демократичні механізми, які здатні спрямувати конфліктну енергію в напрямку демократичних проєктів. Демократизація суспільно-політичного життя вимагатиме створення таких умов, при яких громадська ініціатива набуватиме дієвих форм. Це стимулюватиме розробку і запровадження наступних заходів:

- формування демократичної культури громадян шляхом

підтримки громадських ініціатив, які спрямовані на розв'язання неполітичних проблем (екологічних, соціальних, культурних тощо) та створення мережі консультативно-освітнянських центрів і громадських приймалень;

- створення сприятливих умов для становлення громадянського суспільства. Тут слід очікувати удосконалення процедур репрезентації інтересів громадян у публічній сфері, розробки нормативно-правової бази регламентації діяльності громадських організацій та забезпечення їхнього представництва в ЗМІ;

- налагодження партнерських відносин між органами державної влади та широкими верствами громадськості. Дієвими шляхами вирішення цього завдання з боку держави стануть законодавче врегулювання механізмів взаємодії державних інститутів з громадськими організаціями, чітка формалізація і дієвість процедури впливу громадян на обраних ними депутатів усіх рівнів, реальне забезпечення пріоритетності для держави, її органів та посадових осіб усіх рангів прав і свобод громадян.

На розвиток громадянського суспільства спрямована діяльність Комісії зі сприяння розвитку громадянського суспільства, запроваджена у 2002 р. Президентом України. Її завдання:

- забезпечення узгодженості дій щодо проведення політичної реформи та організації відповідних консультацій між об'єднаннями громадян і органами державної влади для досягнення консенсусу у цій сфері;

- сприяння формуванню інститутів громадянського суспільства на засадах політичної та ідеологічної багатоманітності, організації і проведенню громадянських форумів у регіонах України та всеукраїнського громадянського форуму;

- підготовка пропозицій щодо залучення громадськості до здійснення контролю в усіх сферах функціонування держави, сприяння реалізації зусиль об'єднань громадян, що спрямовані на запобігання порушенням законодавства у соціально-політичній сфері;

- сприяння становленню суспільного телерадіомовлення, що ґрунтується на широкому представництві різних верств суспільства.

Механізм реалізації прав, свобод і обов'язків передусім складається з гарантій забезпечення прав, свобод і обов'язків людини і громадянина.

Особисті гарантії включають: право на захист передбачених законом можливостей людини і громадянина; право на відшкодування матеріальних і моральних збитків, заподіяних державними органами, органами місцевого самоврядування та їхніми посадовими особами;

право знати свої права та обов'язки; право на правову допомогу; право не виконувати явно злочинні накази; право на індивідуальну юридичну відповідальність і тільки за провину; право відповідати тільки за діяння, скоєні в часі та просторі дії нормативно-правового акта; право не нести відповідальності за відмову свідчити або давати пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначене законом; право засудженого користуватися всіма правами людини і громадянина за винятком обмежень, визначених законом і встановлених вироком суду.

До політичних гарантій належать: політичний плюралізм і свобода політичної діяльності, що не заборонена законодавством, реальне визнання народу єдиним джерелом влади і здійснення державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову, обмеження діяльності ультрарадикальних політичних організацій і т. д.

Найголовнішими економічними гарантіями слід вважати: конституційні положення про рівність усіх форм власності та захист державою; справедливість і неупередженість розподілу суспільного багатства; гарантування приватної власності і т. ін.

До ідеологічних гарантій відносять: ідеологічну багатоманітність суспільного життя, відсутність державної (обов'язкової) ідеології та цензури; забезпечення вільного розвитку мов; сприяння «консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України» (ст. 11 Конституції України).

Юридичні гарантії передбачають:

– юридичне закріплення гарантій прав і свобод (ст. 21 Конституції України визначила: «права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними», а ст. 22 – що вони не можуть бути скасовані, а «при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод»);

– створення широкої системи охорони й захисту державою прав і свобод, яка забезпечувала б їхнє реальне використання та надійний захист від будь-яких посягань (суд, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, міжнародні судові установи чи органи міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна);

– розвиток суспільно-політичної активності громадян, формування свідомого ставлення до використання прав і свобод,

підвищення рівня правової культури;

- активізація діяльності об'єднань громадян, які сприяють охороні й захистові прав і свобод;

- державний і громадський контроль за станом забезпечення прав, свобод і обов'язків. Державний контроль у вказаній сфері покладається майже на всі державні органи.

Гендерна рівність – рівні можливості самореалізації жінок і чоловіків, гарантії дотримання прав і свобод з урахуванням особливостей статей, взаємні обов'язки та спільна відповідальність в процесі життєдіяльності.

Гендерна політика – цілеспрямована діяльність державних та громадських інституцій, що здійснюється з метою забезпечення рівноправності між чоловіками та жінками, а також сукупність заходів, необхідних для розвитку та реалізації особистого потенціалу кожної людини, незалежно від статі для збалансованого розвитку суспільства

Основні напрями гендерної політики: недопущення дискримінації за статевою ознакою, забезпечення рівних можливостей поєднання професійних та сімейних обов'язків, забезпечення рівної участі у прийнятті суспільно-важливих рішень, виховання гендерної культури та захист від пропаганди гендерної нерівності, дискримінації й насильства.

Національний механізм реалізації гендерної політики включає організаційний (або інституційний), правовий, економічний та політичний блоки.

Моніторинг досягнення гендерної рівності включає кількісні (співвідношення кількості жінок та чоловіків: обраних до парламентів та до місцевих органів самоврядування тощо) та якісні індикатори (гендерні індикатори «Індексу розвитку людського потенціалу» – гендерний індекс людського розвитку, ступінь гендерної довіри або ступінь реалізації прав жінок, індекс розвитку людського потенціалу, скоригований з урахуванням нерівності, індекс гендерної нерівності).

З метою подолання гендерної нерівності в Україні необхідно: здійснити кроки до інтеграції гендерного підходу до учасників процесу ухвалення рішень; розробити стратегію здійснення внутрішньої політики держави з урахуванням гендерної перспективи; запровадити посади Уповноваженого по рівному статусу чоловіків і жінок, розширити мережу гендерних ресурсних центрів та кризових центрів, а також частково фінансувати їх діяльність з державного бюджету; запровадити здійснення кадрового забезпечення гендерної політики з використанням спеціальних механізмів залучення та участі жінок у державному управлінні а також в політичній сфері в цілому;

внести деякі гендерно орієнтовані зміни до Закону «Про державну службу» та до Кримінального кодексу України.

Крім того, на сучасному етапі можливо введення в Україні гендерних квот або «м'якого квотування» не лише у виборчому процесі, а і в інших сферах.

Тема 4. Економічний розвиток

Реформування економіки. Економічна стратегія національного уряду.

Основні вектори реформи економічного розвитку.

Пріоритети державної аграрної політики.

Економічний розвиток, як один з ключових векторів реформ, передбачає якісне покращення рівня життя.

Для досягнення економічного розвитку Уряд передбачає наступні кроки:

- створення сприятливого середовища для розвитку та ведення бізнесу в Україні;

- створення сприятливих умов для розвитку сильного та конкурентоспроможного сектору малого і середнього підприємництва;

- забезпечення глибокого реформування енергетичного сектору, шляхом створення умов для досягнення Україною енергетичної незалежності;

- забезпечення прозорого та ефективного управління земельними ресурсами, формування спроможних територіальних громад шляхом передачі в їх розпорядження сільськогосподарських земель державної власності як основного засобу виробництва та економічного розвитку територій.;

- розвиток транспортних послуг та інфраструктури в Україні.

Економічні стратегії національних урядів мають акцентувати увагу на вирішенні, передусім, таких проблем:

- підтримування передових позицій у наукових дослідженнях і технологіях з ряду пріоритетних напрямів (нанотехнології, ядерна енергетика, авіа-, ракетно- і суднобудування, новітнє матеріалознавство і т.д.) шляхом створення потужних об'єднань вітчизняних підприємств однієї галузі, а також розвитку виробничої кооперації з відповідними фірмами Євросоюзу, країн СНД та Азійсько-Тихоокеанського регіону. Адже сьогодні високою є вірогідність нових технологічних проривів, які ґрунтуватимуться на останніх відкриттях в біології, медицині, інформації, космічних

дослідженнях, створенні нових матеріалів і джерел енергії;

- входження або утримання/посилення позицій в глобальному обороті високотехнологічної продукції та технологій;
- спеціалізація з надання інтелектуальних послуг в галузі фундаментальних і прикладних наукових досліджень і професійної освіти.

До ключових векторів реформи слід віднести:

- поліпшення бізнес-клімату;
- ефективні державні підприємства;
- енергетичну безпеку;
- реформа інфраструктури;
- земельну реформу;
- реформу та розвиток фінансового сектору;
- екологічну політику;
- реформу надрокористування;
- розвиток оборонно-промислового комплексу.

Поліпшення бізнес-клімату передбачає створення сприятливого середовища для розвитку та ведення бізнесу в Україні, що є необхідною передумовою для досягнення країною більш високого рівня економічного розвитку та інтеграції до спільного ринку ЄС.

Реформа передбачає:

- дерегуляцію та спрощення ведення бізнесу, що сприятиме підвищенню позицій України у рейтингу Doing Business;
- прозорі та ризикоорієнтовані перевірки бізнесу, що мають фокус на клієнта. Запровадження практики використання чек-листів (індивідуального переліку конкретних вимог для кожного виду бізнесу), онлайн-скарг, відкритих рейтингів контрольних органів, календаря та історії перевірок тощо.

Становлення енергетичної безпеки України відбувається за наступними напрямками: забезпечення безпеки постачання електричної енергії та природного газу споживачам; інтеграція енергетичних ринків до європейських ринків; підвищення надійності та ефективності функціонування об'єднаної енергетичної системи України; диверсифікація джерел та маршрутів постачання енергоресурсів; збільшення обсягу видобутку вітчизняних енергоносіїв; з урахуванням міркувань економічної доцільності; розвиток відновлюваних та низьковуглецевих джерел енергії; альтернативних видів палива; підвищення енергоефективності за ланцюгом від виробництва до споживання енергії; реформування вугільної галузі України.

Земельна реформа передбачає забезпечення реалізації

конституційних прав громадян на вільне розпорядження своєю власністю; формування спроможних територіальних громад шляхом передачі в їх розпорядження сільськогосподарських земель державної власності як основного засобу виробництва та економічного розвитку територій; прозоре та ефективне управління земельними ресурсами.

Її цілі: запровадження прозорого ринку земель сільськогосподарського призначення; прозоре та ефективне управління земельними ресурсами.

Реформа надрокористування покликана забезпечити досягнення енергетичної незалежності України від імпортних поставок природного газу та інших видів мінеральної сировини, покращення якості та збільшення прозорості надання адміністративних послуг у сфері надрокористування та наближення українського законодавства до законодавства ЄС.

Реформа передбачає: створення рівних умов доступу до користування надрами; підвищення рівня прозорості сфери надрокористування; дерегуляцію сфери надрокористування; посилення інституційної спроможності державних органів; осучаснення та спрощення доступу до геологічної інформації.

Екологічна політика спрямована на попередження негативних наслідків зміни клімату, адаптацію до зміни клімату та збереження озонового шару шляхом вдосконалення державної політики для досягнення сталого розвитку держави, створення правових та інституційних передумов для забезпечення поступового переходу до низьковуглецевого розвитку за умови економічної, енергетичної та екологічної безпеки і підвищення добробуту громадян.

Важливою на сучасному етапі розвитку є реформа аграрного сектору. Основними пріоритетами у державній аграрній політиці мають стати:

- збільшення активів бідних домогосподарств;
- підвищення продуктивності дрібних селянських господарств і сільського господарства в цілому;
- створення у сільській місцевості економічних стимулів для неаграрних видів економічної діяльності, якими могли б скористатися бідні верстви сільського населення;
- розширення масштабів інтеграції дрібних фермерів з великими товарними господарствами, переробними, збутовими підприємствами та постачальниками ресурсів;
- радикальне зміцнення соціальної інфраструктури на селі.

Орієнтиром економічного розвитку України є входження до групи країн, де домінує інноваційний шлях розвитку.

Тема 5. Розвиток людського капіталу

Медична реформа та її досягнення.

Соціальний захист та пенсійне забезпечення.

Освіта і наука як складові стійкого розвитку.

Однією з найважливіших функцій держави є створення необхідних базових умов для комфортного та безпечного життя, можливостей для реалізації потенціалу громадян. Основними показниками ефективності роботи Уряду у цьому напрямку є підвищення позицій у індексі людського розвитку, зменшення рівнів смертності та бідності населення.

Для сталого розвитку людського капіталу в Україні передбачено низку трансформацій:

- забезпечення рівного доступу громадян до якісних медичних послуг;
- перетворення української освіти на інноваційне середовище, в якому учні й студенти набуватимуть ключових компетентностей, необхідних для успішного життя у сучасному світі, а науковці матимуть усі необхідні можливості та ресурси для своєї роботи;
- запровадження чесних та справедливих пенсійних виплат;
- поліпшення ефективності соціальної підтримки населення;
- збереження життя та здоров'я громадян, підвищення рівня освіти та ефективна фінансова підтримка науковців, чесні пенсії та соціальний захист.

Медична реформа передбачає:

- здійснення реформи фінансування системи охорони здоров'я, впровадження нових фінансових механізмів на рівні спеціалізованої та високоспеціалізованої медичної допомоги (амбулаторного та стаціонарного рівнів);
- забезпечення фінансового захисту населення від надмірних витрат;
- ефективне функціонування моделі державного гарантування пакета медичної допомоги;
- оновлення матеріально-технічної бази, забезпечення інформаційного та кадрового ресурсу закладів охорони здоров'я;
- впровадження інноваційних технологій у щоденній медичній практиці та забезпечення доступу до високотехнологічного лікування.

Сьогодні реформа здійснюється за такими пріоритетними напрямками: медична реформа; громадське здоров'я; спеціалізована медицина; доступні та якісні лікарські засоби.

Мета реформи пенсійного забезпечення полягає у відновленні справедливості при визначенні пенсійних виплат, а також впровадження європейських стандартів функціонування органів Пенсійного фонду України.

Реформа передбачає:

- обов'язкову щорічну індексацію пенсій;
- забезпечення дотримання прав внутрішньо переміщених осіб, у тому числі осіб, які проживають на тимчасово окупованих територіях, на належне пенсійне забезпечення;
- запровадження другого рівня пенсійної системи – накопичувальної системи пенсійного страхування;
- розширення функціоналу порталу електронних послуг Пенсійного фонду України та автоматизація процесів у системі пенсійного страхування;
- посилення відповідальності за ухилення та несплату єдиного соціального внеску, інших обов'язкових платежів до Пенсійного фонду України;
- перегляд стимулів до сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- забезпечення ефективного державного нагляду за використанням коштів Фонду соціального страхування та Пенсійного фонду України.
- уніфікація та адаптація законодавства щодо діяльності недержавних пенсійних фондів до законодавства ЄС.

Освіта є найважливішою підставою і свідченням рівня розвитку економіки, політики, духовності, культури, моральності як найбільш загальний, інтегральний показник розвитку будь-якого суспільства.

В Україні за останні роки в цілях реформування освіти були прийняті такі основні заходи:

а) створення і вдосконалення законодавчої та нормативної бази, що обумовлює функціонування і подальше вдосконалення системи освіти (нова редакція Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту», спеціальні Укази Президента України, рішення Кабінету Міністрів України);

б) розробка і прийняття нормативних документів, що регламентують діяльність вищих навчальних закладів, умов прийому студентів, порядок ліцензування і акредитації навчальних закладів, організацію навчального та виховного процесів, прийом на роботу та звільнення викладачів, керівників навчальних закладів тощо;

в) визначення принципових підходів до розробки регіональних програм розвитку освіти в Україні, вдосконалення структури

підготовки фахівців.

Реформа освіти в сучасній Україні передбачає як обов'язкову умову трансформацію гуманітарної освіти.

Для створення сприятливого інноваційного середовища, яке б прискорило інтеграцію вітчизняної науки в європейський науково-дослідницький простір, необхідна чітка і послідовна політика держави, яка має власну виважену, науково обґрунтовану стратегію інноваційного розвитку.

ЗВО, які прагнуть національного і міжнародного визнання та гідної репрезентації української університетської науки в європейському науковому просторі, мають гармонізувати взаємодію між чотирма видами роботи – концентрацією талантів, ефективним управлінням, науково-дослідними розробками та інтернаціоналізацією. Результатом реалізації цих заходів стануть: оптимальна інтеграція науково-дослідної та інноваційної діяльності в навчальний процес та забезпечення високої фахової підготовки спеціалістів, конкурентоспроможних та затребуваність на ринку праці. Активізація та стимулювання наукової діяльності, участь у міжнародному співробітництві окремих науковців, творчих колективів та організацій, публікація результатів своєї науково-дослідницької діяльності в провідних наукових виданнях сприятимуть міжнародному визнанню та пізнаваності української науки. Особливу увагу слід приділити науково обдарованій молоді, створивши умови для наукового пошуку, професійного зростання та соціальної самореалізації в рідній країні. Актуальним і перспективним залишається завдання залучення до науково-дослідної роботи в українських університетах іноземних фахівців (дослідників, викладачів, студентів).

Таким чином, належна державна підтримка (нормативна, організаційна, фінансова), поєднання бюджетного й позабюджетного фінансування університетської науки, активізація міжнародного наукового співробітництва та залучення до міжнародних проектів молодих наукових і викладацьких кадрів, розробка та реалізація інноваційної стратегії науково-дослідної роботи безпосередньо у вузах сприятимуть подальшому успішному розвитку університетської науки, її інтеграції до європейського дослідницького простору, а також міжнародному визнанню досліджень українських вчених.

Тема 6. Національно-культурна політика та політика історичної пам'яті

Національні традиції. Національна ідея та національна ідентичність.

Культурно-національне відродження.

Проблеми та конфлікти в процесі реалізації національно-культурної політики.

Стратегія розвитку української культури передбачає досягнення наступних цілей:

- визнання центрального місця культури в загальнонаціональному розвитку та унікальності української національної ідентичності, на яку спирається українська культура;

- забезпечення державної підтримки культурного розмаїття України: всі громадяни України, незалежно від майнового статусу, походження, місця проживання, статі мають рівне право на формування власної культурної ідентичності та її вираження;

- державна підтримка національного культурного продукту і провідної ролі митців та працівників культури у створенні, поширенні та збереженні національного культурного продукту;

- посилення ролі культури в соціально-економічному розвитку України;

- забезпечення підтримки інновацій, нових знань, креативних індустрій, що відповідають викликам XXI століття.

До стратегічних пріоритетів культурної політики України відносяться:

- модернізація системи фінансування та економічної підтримки культури. Забезпечення державного фінансування культури, використовуючи необхідні механізми (пряме фінансування державних програм і послуг, підтримка приватних ініціатив шляхом субсидій та використання найновіших моделей підтримки, як мікрокредити, венчурні інвестиції тощо);

- створення інноваційних фондів, системи грантової підтримки, інвестиційних програм та програм пільгового кредитування;

- модернізація управління галуззю культури через децентралізацію та кадрову оптимізацію;

- система навчання шляхом запровадження нових навчальних курсів, а також навчання протягом життя;

- розвиток культурного обміну, культурної дипломатії та каналів промоції національної культури;

– сприяння створенню національного культурного продукту і формування цілісного інформаційно-культурного простору.

Для формування політичної нації необхідний пошук консолідуючої ідеї. Нині існують два основні наукові підходи щодо формулювання та реалізації української національної ідеї.

Перший, відповідно до якого національна ідея формулюється представниками політичного класу та поширюється у суспільній свідомості за допомогою ЗМІ, є досить проблемним. З огляду на події політичного життя України протягом останніх років першочерговим завданням видається консолідація власне політичного класу, а отже, його ефективність у розробці національної ідеї є сумнівною. Враховуючи відсутність авторитету представників політичного класу у переважній кількості громадян України, унеможливується сприйняття та реалізація національної ідеї, сформульованої відповідно до цього підходу за сучасних умов.

Відповідно до другого підходу до розробки національної ідеї необхідно підходити стратегічно, послідовно та публічно. Зокрема, проблема потребує широкого обговорення не лише серед представників політичного класу, а й різних соціальних верств. Це, звичайно, передбачає більш тривалі дискусії щодо основних засад та положень ідеї, проте при цьому зберігається вірогідність можливості позиціонування тієї ідеї, яка могла би бути підтримана більшістю громадян країни. У цілому ж співпраця представників різних соціальних груп і прагнення ними взаємного порозуміння щодо наповнення національної ідеї вже стане певною реалізацією її консолідуючої функції. Політичний клас сучасної України не зможе реалізувати свою місію у формуванні національної ідеї, доки не продемонструє готовність до спільної дії в інформаційному, культурно-символічному та духовному просторах.

Визначальним фактором національної ідеї є мова. У розділі I Конституції України «Загальні Засади» закладаються основи конституційного ладу, зокрема міститься ст. 10 про державну мову.

Однією з обов'язкових складових демократичних перетворень є консолідація демократії і, як наслідок, – досягнення демократичної стабільності. Цей перехід може бути досить тривалим, а утвердження демократії визначається здатністю політичних акторів досягати консенсусу. Важливим в цьому контексті є питання самоідентифікації українців.

За ідеологічним критерієм ідентичність українського суспільства формується як плюралістична. Сприятливі такому виглядові політичної ідентичності держава може, тільки сама будучи не

ідеологічною. Конституція України утверджує саме такий характер держави (ст. 15). Разом з тим, держава має сповідувати ідею пріоритету інтересів «своєї» нації, що викликає асоціації з ідеологією націоналізму. Націоналізм може відіграти свою позитивну роль у формуванні національної ідентичності, якщо обмежити його розуміння морально-психологічними ознаками, такими як пріоритет національних інтересів, патріотизм, відданість народу і т. п.

Одна з найбільш обговорюваних проблем, пов'язаних з національною самоідентифікацією українців, є проблеми цивілізаційної належності України. Слід визнати, що цивілізаційна самоідентифікація українського соціуму й досі не відбулася в остаточному вигляді. Значною мірою це зумовлено загальним станом суспільної свідомості. У науковій літературі відзначають такі риси свідомості українців, як хаотичність, слабка структурованість, низький рівень теоретичності, перемішаність у ній різних ідей, ідеалів, міфів, ілюзій, стереотипів мислення, схильність до містичних і конспірологічних пояснень соціальних явищ. Українська свідомість оцінюється як алогічна, маніпулятивна, протестна щодо влади і всіх її дій, аморальна, міфологічна.

Якщо виходити із наявності в Україні двох типів суспільної свідомості – елітарної і масової, то саме за першою має бути закріплена провідна роль у формуванні цивілізаційних орієнтирів нації. Постійні хитання держави між європейським та євразійським векторами розвитку відбиваються у суспільній свідомості комплексом її розколотості, поєднанням значною мірою несумісних орієнтацій.

В цілому на сучасному етапі розвитку українського суспільства культура є одним з інструментів євроінтеграції. Розвиваючи сектор культурних індустрій, модернізуючи культурну політику і вдосконалюючи механізми її впровадження, можливо окреслити вимір успішної зовнішньої політики, якою є на сьогодні євроінтеграція, та наблизити нашу країну до омріяних європейських стандартів. Крім того, досвід європейських країн показує важливість участі культурного сектору у розбудові громадянського суспільства та в економічному зростанні держави, тобто у внутрішньополітичному житті країни.

При розробці культурної політики необхідно дотримуватися балансу між такими напрямками: збереження, дослідження та актуалізація національної культурної спадщини, її популяризація за кордоном; розвиток сучасних видів культурної та мистецької діяльності, створення сприятливих умов для вироблення конкурентоспроможної на світовому ринку культурної продукції; забезпечення максимальної доступності культурних благ для кожного

жителя України, надання можливостей для розкриття творчого потенціалу особистості. Також необхідно пам'ятати, що економічна рентабельність, окупність, комерційний успіх, за всієї своєї значущості, не можуть бути основними критеріями оцінки рівня національної культури, а відтак і головними цілями культурної політики.

Важливим завданням культурної політики України, з огляду на її євроінтеграційні прагнення, є створення репрезентаційних механізмів вітчизняної культури, котрі забезпечать створення культурних центрів у європейських країнах, активну участь держави у проєктах культурних обмінів (книговидавничих, виставкових, музичних), піднімуть престижність національних відзнак і нагород, що «відкриє» українських митців світові.

Таким чином, головним завданням нашої держави має стати інтеграція та мобілізація суспільства на досягнення спільної мети, якою має бути створення сучасної передової економіки, спроможної забезпечити належний соціальний рівень населення.

Тема 7. Верховенство права та боротьба з корупцією

Верховенство права як фундаментальний принцип.

Забезпечення рівного доступу до правосуддя та правової допомоги.

Боротьба з корупцією.

Захист права власності.

Принцип верховенства права є основою для сталого розвитку суспільства та охоплює практично всі аспекти життя громадян України: від безпеки особистості, права власності та розв'язання конфліктів – до ефективної боротьби з корупцією.

Реформа під назвою «Верховенство права та боротьба з корупцією», відповідно до карти реформ Уряду, передбачає:

- реформування системи виконання судових рішень;
- забезпечення рівного доступу до правосуддя та правової допомоги;
- реформування пенітенціарної системи України;
- боротьбу з корупцією;
- реформу нотаріату;
- захист права власності.

Для досягнення верховенства права Уряд ставить наступні завдання:

- забезпечення правового захисту населення шляхом впровадження обов'язковості та неминучості виконання судових рішень;

- формування якісної мережі безоплатної правової допомоги та підвищення рівня правової освіченості українців;

- ефективна пенітенціарна система;

- перехід до єдиного нотаріату та запровадження електронної системи нотаріальних дій;

- захист права власності;

- ефективне антикорупційне законодавство та створення умов для функціонування прозорої системи інституцій, що борються з корупцією.

Забезпечення доступу до правосуддя для кожного включає доступну та якісну безоплатну правову допомогу.

В рамках проведення реформи було запущено мобільний застосунок «БПД», який дозволяє: автоматично зателефонувати на єдиний номер системи надання безоплатної правової допомоги 0 800 213 103 та отримати консультацію юриста; подати запит на отримання адресної правової допомоги; отримати інформацію про всі «гарячі» лінії органів влади; отримати контакти інших надавачів правової допомоги за регіонами; прочитати консультації з найпоширеніших правових питань у українській правничій вікіпедії WikiLegalAid.

Реформа передбачає:

- забезпечення рівного доступу до безоплатної правової допомоги;

- надання якісних послуг безоплатної правової допомоги клієнтам системи;

- забезпечення кращих можливостей для реалізації прав людей на рівні територіальних громад;

- створення незалежної, клієнтоорієнтованої, інноваційної та ефективної системи безоплатної правової допомоги;

Головна мета антикорупційної реформи – створити дієву систему запобігання проявам корупції, що базуватиметься на принципах правопорядку, належного управління державними справами та майном, чесності й невідкупності, активного громадського контролю.

Серед основних векторів реформи:

- належне та ефективне функціонування Єдиного державного реєстру декларацій;

- підвищення рівня добросовісності публічних службовців та громадськості;

- забезпечення ефективної діяльності Державного бюро розслідувань та Національного агентства з питань виявлення, розшуку та управління акти-вами, одержаними від корупційних та інших злочинів;

- забезпечення ефективної комунікаційної підтримки реформи;

- вдосконалення системи контролю за партійними фінансами;

Реформа захисту права власності має на меті забезпечення бізнесу та громадян від проявів рейдерства, обману, покращення інвестиційного клімату в державі та збільшення привабливості України для інвесторів завдяки їх впевненості у непорушності прав на відповідні активи.

До основних завдань можна віднести подолання системного рейдерства; підвищення рівня захищеності прав кредиторів; зміну порядку реєстрації переходу права власності на іпотечне майно; зміну правил реєстрації місця проживання особи, які були необхідні, аби створити сприятливі умови для подальшого розвитку іпотечного кредитування в Україні, а також удосконалити механізми захисту майнових прав іпотекодержателя та житлових прав іпотекодавця тощо.

Реформа передбачає наступні заходи: забезпечення надійної системи державної реєстрації; впровадження ефективних процедур відновлення платоспроможності; збільшення ролі альтернативних методів вирішення спорів.

Крім того, реформа передбачає законодавче закріплення інституту медіації в Україні, що в свою чергу, слугуватиме популяризації процедури вирішення конфліктів (спорів) за результатами досягнутих взаємних домовленостей за допомогою медіатора, які спрямовані на задоволення інтересів сторін конфлікту (спору), а також зменшиться навантаження на державні суди та збільшиться кількість добровільно виконаних судових рішень.

Тема 8. Розвиток регіонів та засади здійснення регіональної політики

Поняття, складові та цілі регіональної політики.

Інструменти сучасної регіональної політики України.

Досвід здійснення регіональної політики в зарубіжних країнах та перспективи для України

Перехід до сталого розвитку України буде можливий тільки тоді, коли буде забезпечено сталий розвиток всіх її регіонів.

Регіональна політика представляє собою державні заходи щодо перерозподілу ресурсів між регіонами країни заради заданих цілей, що характеризуються довгостроковістю.

До завдань регіональної політики можна віднести:

- створення і зміцнення єдиного економічного простору та забезпечення економічних, соціальних, правових і організаційних основ державності;
- відносне вирівнювання умов соціально-економічного розвитку регіонів;
- пріоритетний розвиток регіонів, що мають особливо важливе стратегічне значення для держави;
- максимальне використання природних, в т.ч. ресурсних особливостей регіонів;
- запобігання забрудненню навколишнього середовища, комплексний екологічний захист регіонів та ін.

Державна стратегія регіонального розвитку визначає такі цілі державної регіональної політики:

- підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів;
- територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток;
- ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку.

Цілі регіональної політики можна поділити на три групи: соціальні, економічні та політичні.

Соціальні цілі регіональної політики, безпосередньо впливають з таких принципів демократичного суспільства як соціальна справедливість та рівноправність громадян. Згідно з цими принципами збалансований регіональний розвиток має гарантувати всім громадянам незалежність якості життя від регіону, в якому людям випало жити і працювати. Таким чином, регіональна політика повинна бути спрямована на вирівнювання міжрегіональних відмінностей в доходах населення, рівні безробіття, соціальній інфраструктурі, транспортній мережі, комунікації, стані навколишнього середовища і т.п.

Економічні цілі можна звести, в основному, до необхідності державного регулювання розміщення інвестицій для більш повного використання факторів виробництва (робочої сили, природних ресурсів віддалених регіонів, неосвоєних земель і т.п.).

Політичні цілі виражають природне для кожної держави бажання забезпечити свою зовнішню безпеку і територіальну

цілісність, що особливо важливо для багатонаціональних держав, для яких найбільш високий ризик регіонального сепаратизму.

Визначення співвідношення цілей регіональної політики багато в чому політично обумовлено. У західній літературі детально описана проблема вибору – «економічна ефективність чи соціальна справедливість». Вирішення цієї проблеми, скоріше, визначає політична ідеологія, пануюча в той чи інший період часу, ніж наукові дослідження.

У різних країнах робиться наголос на різні цілі регіональної політики. Так, наприклад, для таких країн як Греція, Ірландія і Португалія характерно превалювання економічних цілей.

В Україні протягом останніх років економічні цілі продовжували переважати над соціальними.

Стратегія визначає наступні принципи регіональної політики: конституційність та законність; співробітництво; паритетність; відкритість; субсидіарність; координація; єдність; історична спадкоємність; сталий розвиток. Визначений в Стратегії перелік можна доповнити такими принципами, як довгостроковість та ринкова орієнтація.

Інструменти регіональної політики тісно пов'язані з особливостями регіональної політики певної країни. Проте, з точки зору історичного розвитку виділяють п'ять великих груп інструментів регіональної політики: засоби стримування розміщення нових підприємств у перенаселених районах; просторовий розподіл економічної діяльності держави; фінансове стимулювання компаній; створення інфраструктури; «м'які» заходи стимулювання розвитку.

Слід зазначити, що останнім часом роль засобів стримування та просторового розподілу економічної діяльності держави істотно скоротилася, в той час, як фінансове стимулювання, надання інфраструктури і «м'які» заходи стимулювання розвитку використовуються в даний час в більшості країн ЄС.

Фінансове стимулювання полягає в тому, щоб зацікавити фірми розміщувати виробництво або інвестиції в проблемних регіонах - дотації на певні суми інвестицій, кредити, фінансові пільги, субсидії в зв'язку зі створенням робочих місць і т.п.

В Україні основним інструментом регіональної політики є стимулювання розвитку регіонів, яке здійснюється з метою:

- забезпечення їх сталого розвитку в інтересах усієї України, підвищення рівня життя населення, подолання бідності та безробіття, формування середнього класу;

- ефективного використання економічного, наукового, трудового потенціалу, природних та інших ресурсів, а також особливостей регіонів для досягнення на цій основі підвищення рівня життя людей, оптимальної спеціалізації регіонів у виробництві товарів та послуг;

- створення рівних умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів України;

- забезпечення додержання визначених державою соціальних гарантій для кожного громадянина незалежно від місця його проживання;

- подолання депресивного стану окремих територій, своєчасного і комплексного розв'язання проблем охорони довкілля.

До інструментів регіональної політики можна віднести здійснення моніторингу та контролю за просторовими наслідками прийнятих державою рішень в різних сферах (в тому числі по витрачання коштів). Це дасть змогу заздалегідь блокувати ті наслідки, які можуть привести до значного збільшення регіональних соціально-економічних диспропорцій. Такому завданню сприятиме попередня експертиза, обов'язок по проведенню якої можна покласти на органи виконавчої влади.

Досвід країн Західної Європи і регіональна політика Європейського Союзу представляє особливий інтерес для України, оскільки для Західної Європи характерні більші, ніж в Північній Америці, просторові диспропорції, традиційною тут є і віра в регулюючі можливості держави. Крім того, у цього регіону і України багато спільного в економічній історії.

На даний час регіональна політика Європейського Союзу є відносно самостійним напрямком діяльності інститутів ЄС. Вона будується на таких принципах, як: субсидіарність (взаємодоповнюваність основних видів економічної політики, кожний з яких по-різному реалізується у рамках ЄС залежно від складу суб'єктів інтеграції, які беруть участь в ухваленні відповідних рішень), децентралізація (перерозподіл повноважень між державою і регіонами з метою їхнього ефективного використання та заохочення регіональних ініціатив) та партнерство (це співробітництво між об'єктами різних рівнів – ЄС, держава, регіон – територіально-адміністративних одиниць з метою досягнення спільної мети).

В структурі механізму реалізації регіональної політики ЄС можна виділити такі складові:

- політико-правову – вона включає Римський договір, Маастрихський договір, рамкові розпорядження, Єдиний

європейський акт тощо;

- інституційну – на рівні ЄС вона представлена Європейською комісією. На рівні країн-членів ЄС до неї належать уряд, міністерство економіки та інші центральні органи виконавчої влади або спеціалізовані інститути: міністерство регіональної політики чи планування та регіонального розвитку тощо;

- організаційно-економічну – представлена інструментами регіональної політики, до яких належать чотири Структурних Фонди: Європейський фонд регіонального розвитку, ЄФРР (European Regional Development Fund - ERDF), Європейський соціальний фонд, ЄСФ (European Social Fund - ESF), Європейський фонд аграрної орієнтації і гарантування, ЕФАОГ (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund - EAGGF); секція керівництва і фінансування в рибальській галузі, ФІФГ (Guidance Section and the Financial Instrument for Fisheries Guidance - FIFG).

Слід звернути увагу на те, що регіональна політика розвинених країн, вирішує в першу чергу соціальні, а не економічні проблеми. Однак діє вона через економіку.

До основних видів допомоги в рамках регіональної політики належать дотації, пільгові позики, створення інфраструктури, податкові пільги. Європейський досвід поєднання зазначених заходів буде вельми корисним як з точки зору теорії, так і з точки зору практики формування та реалізації регіональної політики України.

Таким чином, використання європейського досвіду формування та реалізації регіональної політики дасть змогу значно підвищити ефективність такої політики в Україні. Проте запозичення має відбуватись з урахуванням особливостей державної політики України та відмінностей регіонів нашої держави.

Тема 9. Зовнішньополітичний курс сучасної України. Безпека та оборона

Сучасні геополітичні концепції та місце в них України.

Конституційні засади зовнішньополітичного вибору України.

Проблемні питання реалізації зовнішньополітичного курсу держави.

Україна в умовах глобалізації.

З огляду на геополітичне становище, історичний досвід, культурні традиції, багаті природні ресурси, потужний економічний, науково-технічний та інтелектуальний потенціал, Україна спирається

на свої фундаментальні національні та національно-державні інтереси, відповідно до яких визначаються засади, напрями, пріоритети і функції зовнішньої політики.

Розташування України на місці трьох величезних геополітичних масивів – євроатлантичного, євразійського та ісламського, створює унікальний цивілізаційний простір і, за оцінкою В. П. Кириченка, надає Україні можливість залишатися великою регіональною державою із значним потенціалом.

Для України, яка впродовж своєї історії перебувала в центрі геополітичних інтересів кількох наддержав, зовнішньополітичний вибір має не тільки внутрішню, а й міжнародну вагу. Стратегічна мета нашої країни полягає в інтеграції до європейських та євроатлантичних структур. За умов збереження багатовекторності зовнішньої політики України принциповий європейський вибір обумовлюється не сьогоднішньою кон'юнктурою, а національними інтересами. Пріоритетним стає набуття повноправного членства у Європейському Союзі.

Основним базовим національно-державним інтересом, геополітичним пріоритетом і стратегічним завданням зовнішньополітичного курсу України в умовах глобалізації та євроінтеграції є підвищення її життєспроможності та зміцнення як вільної, суверенної, незалежної держави сучасного світу за умов збереження національних цінностей, захисту економічного та політичного суверенітету, власної соціально-культурної ідентичності.

Для досягнення стратегічної мети України у питаннях євроінтеграції та глобалізації постають такі основні завдання: підтримка взаємовигідних зв'язків із сусідніми країнами, країнами-кандидатами та державами ЄС; здійснення адміністративних та правових заходів для поступового усунення перешкод, що стримують розвиток трансдондонної взаємодії.

Визначення національних інтересів України й активізація її зовнішньополітичних зусиль відбувається на двох рівнях: глобальному і субрегіональному.

На глобальному рівні можливості України стали вкрай обмеженими після того як вона позбулася ядерної зброї та значно скоротила свій військовий потенціал, не компенсувавши цих втрат економічними здобутками. На цьому рівні Україна є об'єктом військової агресії РФ.

Глобальні сили мають певні інтереси в Україні, можливість реалізації цих інтересів визначається їх взаємодією та здатністю України бути суб'єктом геополітики. Зниження якості України як

суб'єкта зменшує її можливості чинити опір, і навпаки.

Реально посилити свої позиції на глобальному рівні Україна може шляхом структурної модернізації свого економічного потенціалу та масштабної цілеспрямованої експансії в Південно-Східному напрямку. Сприятиме цьому також інтегрування в європейські структури та посилення стратегічного співробітництва з США.

На субрегіональному рівні (в просторі найближчого оточення) Україна є великою (за розмірами та чисельністю населення) державою зі значним потенціалом. Як спадкоємниця частини функцій ЄСРП в Центральній і Південно-Східній Європі та в Чорноморському регіоні, Україна має відігравати тут значну роль в організації нової світової системи порядку. Для неї життєво важливим є врегулювання конфліктних ситуацій на Балканах, в Придністров'ї та Кавказькому регіоні, формування моделей рівноправного партнерства з Польщею та Туреччиною як потужними регіональними сусідами.

Якщо Україна й надалі програватиме на своєму субрегіональному рівні, то це призведе до того, що й тут вона стане переважно об'єктом тиску з боку інших регіональних сил. Отже, активно діяти вона зможе лише на локальному рівні, тобто на рівні міждержавного вирішення конкретних питань, здобуваючи тут певні незначні переваги, але все більше і більше втрачаючи геостратегічну перспективу.

Українську геостратегію визначають на сьогодні три головні парадигми, взаємодія яких створює ту чи іншу конфігурацію зовнішньополітичних орієнтацій країни. Ці головні парадигми такі: Євразійська, Євроатлантична та Чорноморська (Південно-Східна). Разом з тим, вони являють собою три головні напрями зовнішньополітичних зусиль нашої держави. Всі вони мають достатньо глибокі історичні корені та відображають потужні геополітичні чинники сьогодення.

В термінах класичної геополітики перша парадигма втілює так званий телурократичний принцип (тобто принцип сухопутної сили – сталість провідних рис цивілізації, соціальних традицій, етичних настанов), друга – таласократичний принцип (тобто принцип морської могутності – динамічний розвиток, ринкові взаємини, індивідуальна ініціатива, етична гнучкість тощо), а третя може бути пов'язана з принципом «раймленду» (тобто принципом берегової лінії – зони зіткнення перших двох принципів, суходолу й моря, але який, однак, має й самостійну логіку – логіку «межі»).

Таким чином, Україна послідовно інтегрується до загальноєвропейської спільноти і розглядає поглиблення інтеграційних

процесів на континенті як необхідну передумову створення системи глобальної безпеки, утвердження нового геополітичного простору, що відповідатиме вимогам майбутнього. Із прийняттям нашої країни до Ради Європи та співпраці з іншими європейськими об'єднаннями з'явилися принципово нові можливості для застосування багатовікового досвіду демократичних держав. Україна зміцнила співробітництво і з такими впливовими міжнародними інституціями, як Міжнародний валютний фонд, Всесвітній банк і Європейський банк реконструкції та розвитку.

Співробітництво з НАТО в рамках ініціативи «Партнерство заради миру» також свідчить на користь нарощування зусиль до утвердження нашої держави в лоні європейських народів, у світовому співтоваристві.

Політичні зрушення спонукають до нарощування політико-правових засад у міждержавних відносинах, взаємовигідних торговельних та економічних зв'язків, співпраці в науці й техніці.

Актуальними завданнями України у контексті більш ефективної реалізації декларованого курсу прискорення європейської інтеграції слід вважати формування субрегіональних систем співробітництва.

V. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Методологія та історіографія дослідження політичних стратегій

1. Предмет та завдання курсу, його місце в системі політичних знань.
2. Сучасні методологічні підходи до аналізу політичних стратегій.
3. Категорійний апарат вивчення проблем політичних стратегій.
4. Основні напрямки наукового доробку щодо стратегій розвитку сучасної України.

Тема 2. Трансформаційні процеси в державотворенні та впровадження реформи ефективного врядування

1. Конституційні зміни та їх вплив на інститут держави.
2. Еволюція державного управління.
3. Реформа децентралізації.
4. Розвиток електронних послуг.
5. Прозорі публічні фінанси та реформування фіскальних органів.

Тема 3. Демократизація суспільного життя та механізми забезпечення гендерної рівності в системі публічного управління

1. Розвиток громадянського суспільства та забезпечення прав людини як мета політичного реформування.
2. Механізм державної кадрової політики як складова національного механізму забезпечення гендерної рівності.
3. Програми міжнародних організацій по боротьбі з гендерної асиметрією в сфері прийняття рішень.
4. Національні програми держав по боротьбі з гендерної асиметрією в політичній сфері.
5. Шляхи вдосконалення гендерної політики в системі державного управління в контексті європейського досвіду.

Тема 4. Економічний розвиток

1. Поліпшення бізнес-клімату. Підтримка малого і середнього підприємництва.
2. Енергетична безпека.
3. Реформа інфраструктури.
4. Земельна реформа.

5. Реформа та розвиток фінансового сектору.
6. Екологічна політика. Реформа надкористування.
7. Розвиток оборонно-промислового комплексу.

Тема 5. Розвиток людського капіталу

1. Медична реформа: переваги та недоліки.
2. Соціальний захист та пенсійне забезпечення.
3. Освіта і наука як складові стійкого розвитку.

Тема 6. Національно-культурна політика та політика історичної пам'яті ••••

1. Національні традиції. Національна ідея та національна ідентичність.
2. Етнонаціональна політика України.
3. Концептуальні засади політики історичної пам'яті.
4. Мовна політика.

Тема 7. Верховенство права та боротьба з корупцією

1. Забезпечення рівного доступу до правосуддя та правової допомоги.
2. Реформування системи виконання судових рішень.
3. Реформування пенітенціарної системи України.
4. Боротьба з корупцією.
5. Захист права власності.

Тема 8. Розвиток регіонів та засади здійснення регіональної політики

1. Поняття, складові та цілі регіональної політики.
2. Політико-правове забезпечення розвитку державної регіональної політики України.
3. Інструменти сучасної регіональної політики України.
4. Досвід здійснення регіональної політики в зарубіжних країнах та перспективи для України

Тема 9. Зовнішньополітичний курс сучасної України. Безпека та оборона

1. Україна в сучасних геополітичних концепціях.
2. Конституційні засади зовнішньополітичної орієнтації України.
3. Проблеми реалізації європейського курсу України.
4. Перспективні моделі зовнішньої політики України.

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Методологія та історіографія дослідження політичних стратегій

Місце курсу в системі політичних знань. Методологічна основа вивчення курсу.

Понятійний апарат курсу. Сутність та зміст категорій «політична стратегія», «політична тактика», «стратегічне планування», «стратегічне управління».

Основні напрямки наукових розробок щодо стратегій розвитку сучасної України.

Тема 2. Трансформаційні процеси в державотворенні та впровадження реформи ефективного врядування

Основні етапи розвитку державного управління.

Сучасний етап реформи публічного управління та його особливості.

Європейські системи державного управління.

Моделі взаємодії держави та суспільства: зарубіжний досвід, історія та сучасність в Україні.

Тема 3. Демократизація суспільного життя та механізми забезпечення гендерної рівності в системі публічного управління

Громадянське суспільство як чинник демократизації держави.

Права людини та їх гарантії як передумова демократизаційних процесів.

Гендерна рівність як складова сталого розвитку.

Міжнародні та національні механізми забезпечення гендерної рівності.

Шляхи вдосконалення гендерної політики в публічному управлінні.

Тема 4. Економічний розвиток

Основні елементи національної економіки.

Розвиток малого та середнього бізнесу як провідний напрямок реформ.

Вплив світової економіки на українську.

Реформи в галузі економіки за період незалежності: проблеми та

перспективи.

Аграрний сектор та його реформа в сучасній Україні.

Поняття тіньової економіки та її вплив на українське суспільство.

Тема 5. Розвиток людського капіталу

Соціальна держава: прояви в Україні. Основні напрямки соціальної політики держави.

Медична реформа в Україні.

Пенсійна реформа та соціальний захист населення.

Складові сучасної системи освіти в Україні.

Наука як основа сталого розвитку.

Проблемні питання гуманітарної сфери.

Розвиток політичної науки на сучасному етапі.

Тема 6. Національно-культурна політика та політика історичної пам'яті

Національні традиції українського народу. Ментальні особливості українця та їх вплив на подальший розвиток українського суспільства.

Культурно-національне відродження періоду незалежності.

Проблеми формування національної ідеї та національна ідентичність українців.

Український інститут національної пам'яті та його діяльність.

Тема 7. Верховенство права та боротьба з корупцією

Забезпечення рівного доступу до правосуддя та правової допомоги.

Реформи в сфері виконання судових рішень.

Реформування пенітенціарної системи України.

Боротьба з корупцією: політико-правові та інституційні засади.

Захист права власності.

Тема 8. Розвиток регіонів та засади здійснення регіональної політики

Регіональна політика: поняття, складові та цілі.

Політико-правове забезпечення розвитку державної

регіональної політики в Україні.

Інструменти регіональної політики сучасної України.

Досвід ЄС в запровадженні та реалізації регіональної політики в та перспективи для України.

Тема 9. Зовнішньополітичний курс сучасної України. Безпека та оборона

Україна в сучасних геополітичних концепціях. Методи зовнішньополітичної діяльності в сучасному Світі.

Глобальні проблеми сучасності та їх вплив на Україну.

Конституційні засади зовнішньополітичної орієнтації України. Європейський, Євразійський та Чорноморський вектори зовнішньої політики України.

Проблеми реалізації європейського курсу України.

Перспективи участі України в системі глобальної безпеки.

Перспективні моделі зовнішньої політики України.

VII. ТЕМАТИКА ДОПОВІДЕЙ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЙ

1. Багатопартійна система сучасної України.
2. Європейські системи державного управління.
3. Політичні портрети українських Президентів доби незалежності.
4. Концепція сталого розвитку та її реалізація в умовах України.
5. Основні напрямки реформування галузі охорони здоров'я в Україні.
6. Пенсійна реформа: зарубіжний досвід та українська модель.
7. Роль структур громадянського суспільства у гуманізації соціальної політики держави.
8. Тіньова економіка та її негативні впливи на суспільство в Україні.
9. Аграрна політика України на сучасному етапі розвитку.
10. Українські національні традиції та національна ментальність.
11. Особливості та суперечності національного відродження України на сучасному етапі.
12. Розвиток політичної науки в Україні.
13. Болонська система та її впровадження в Україні.
14. Процес гуманізації як основа реформування системи вищої освіти України.
15. Реформування української вищої школи в умовах інтеграції у європейський освітній простір.
16. Релігія у політичному житті сучасної України.
17. Механізми взаємодії церкви з інститутами державної влади в сучасній Україні.
18. Динаміка конфліктів в політичному процесі сучасної України.
19. Особливості вирішення політичних конфліктів в Україні.
20. Глобалізація: зміст та наслідки для України.
21. Загальнолюдський і національний інтерес у зовнішній політиці.
22. Війна у міжнародних відносинах.
23. Головні напрями створення ефективної системи міжнародної безпеки.
24. Методи зовнішньополітичної діяльності в сучасному світі.
25. Європейський Союз: надбання та проблеми.
26. Національна безпека України: проблеми і шляхи зміцнення.
27. Україна і НАТО: шляхи взаємодії.

28. Українська діаспора як фактор національного відродження.

29. Основні напрямки взаємовідносин країн Центрально-Східної Європи та України.

VIII. ПИТАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАТЬ З КУРСУ

1. «Зелена» енергетика як перспективний вектор розвитку економіки України.
2. «Цілі розвитку тисячоліття» як глобальна стратегія.
3. Антикорупційна реформа: сутність та завдання.
4. Боротьба з корупцією.
5. Вебпортал вакансій career.gov.ua: перспективи та можливості для державних службовців.
6. Впровадження інформаційної системи управління людськими ресурсами та нарахування заробітної плати та індикатори її виконання.
7. Впровадження стратегічного планування, європейських стандартів в процесі демократизації українського суспільства.
8. Геополітичні впливи на Україну.
9. Глобальні проблеми сучасності і їх вплив на Україну.
10. Директорати стратегічного планування та євроінтеграції у структурі міністерств та їх роль.
11. Добровільне об'єднання та укрупнення територіальних громад: результати та перспективи.
12. Досвід здійснення регіональної політики в зарубіжних країнах та перспективи для України
13. Досягнення сучасної української науки.
14. Еволюція виборчої системи України.
15. Еволюція державного управління.
16. Екологічна політика.
17. Енергетична безпека.
18. Е-система у сфері будівництва як засіб автоматизації та забезпечення прозорості всіх процесів у галузі.
19. Етнонаціональна політика України.
20. Єдиний державний вебпортал електронних послуг – Портал Дія: можливості для українців.
21. Забезпечення прозорого та ефективного управління земельними ресурсами як вектор економічних реформ.
22. Забезпечення рівного доступу до правосуддя та правової допомоги.
23. Завдання Національним агентством з питань державно служби в світлі Стратегії реформування держу правління.
24. Законодавча база внутрішньополітичного розвитку.
25. Законодавча база зовнішньої політики сучасної України.
26. Запровадження чесних та справедливих пенсійних виплат.

27. Захист права власності.
28. Земельна реформа.
29. Інституційні механізми формування та реалізації політичних стратегій.
30. Інструменти сучасної регіональної політики України.
31. Категорійний апарат вивчення проблем політичних стратегій.
32. Конституційні засади зовнішньополітичної орієнтації України.
33. Конституційні зміни та їх вплив на інститут держави.
34. Концептуальні засади політики історичної пам'яті.
35. Концепції сталого розвитку та її реалізація в Україні.
36. Концепція реформування системи оплати праці державних службовців.
37. Людино-центристська спрямованість політичного реформування та еволюції державного управління.
38. Медична реформа: переваги та недоліки.
39. Мережа центрів надання адміністративних послуг: розширення переліку послуг.
40. Механізм державної кадрової політики як складова національного механізму забезпечення гендерної рівності.
41. Мобільний застосунок Дія та розширення доступу громадян до цифрових документів.
42. Мовна політика.
43. Наслідки лобізму та тіньової економіки для розвитку України.
44. Наука як основа сталого розвитку.
45. Національне агентство з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: завдання та функції.
46. Національні програми держав по боротьбі з гендерної асиметрією в політичній сфері.
47. Національні традиції та їх значення для перспективного розвитку України.
48. Основні напрямки внутрішньої політики України.
49. Основні напрямки зовнішньої політики України.
50. Партійне будівництво та динаміка виборчих процесів в сучасній Україні.
51. Перетворення української освіти на інноваційне середовище як вектор реформи людського капіталу.
52. Перспективні моделі зовнішньої політики України.

53. Підвищення спроможності міністерств як ключовий вектор реформи державного управління.
54. Поліпшення бізнес-клімату. Підтримка малого і середнього підприємництва.
55. Поліпшення ефективності соціальної підтримки населення.
56. Політико-правове забезпечення розвитку державної регіональної політики України.
57. Політична система сучасної України.
58. Поняття та сутність стратегічного планування та стратегічного управління.
59. Поняття, складові та цілі регіональної політики.
60. Портал управління знаннями як освітня платформа у сфері професійного навчання державних службовців.
61. Превентивні функції Національного агентства з питань запобігання корупції.
62. Проблеми національно-культурного розвитку.
63. Проблеми реалізації європейського курсу України.
64. Проблеми формування громадянського суспільства в Україні.
65. Проблемні питання гуманітарної сфери.
66. Програма ЄС «Підтримка реформ з розвитку верховенства права в Україні (ПРАВО)».
67. Програми міжнародних організацій по боротьбі з гендерної асиметрією в сфері прийняття рішень.
68. Прозорі публічні фінанси та реформування фіскальних органів.
69. Реформа децентралізації.
70. Реформа інфраструктури в складі економічних реформ.
71. Реформа інфраструктури.
72. Реформа місцевих державних адміністрацій та розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади.
73. Реформа надкористування.
74. Реформа та розвиток фінансового сектору.
75. Реформування енергетичного сектору як передумова досягнення Україною енергетичної незалежності.
76. Реформування пенітенціарної системи України.
77. Реформування системи виконання судових рішень.
78. Реформування системи освіти.
79. Розвиток громадянського суспільства та забезпечення прав людини як мета політичного реформування.

80. Розвиток електронних послуг.
81. Розвиток оборонно-промислового комплексу.
82. Розвиток форм міжмуніципального співробітництва.
83. Роль та значення стратегічного планування.
84. Соціальне партнерство як модель взаємодії держави та громадянського суспільства.
85. Соціальний захист та пенсійне забезпечення.
86. Створення інфраструктури розвитку малого та середнього бізнесу: завдання та перспективи реформи.
87. Створення нової організації системи охорони здоров'я як одна із цілей сталого розвитку людського капіталу.
88. Сутність категорій внутрішня та зовнішня політика.
89. Сучасні методологічні підходи до аналізу політичних стратегій.
90. Сучасні тенденції економічного розвитку України.
91. Удосконалення системи контролю за партійними фінансами як напрям антикорупційної реформи.
92. Україна в сучасних геополітичних концепціях.
93. Україна у світових рейтингах.
94. Фінансова децентралізація як умова ефективного місцевого самоврядування.
95. Формування нової територіальної основи для діяльності органів влади як складова реформи децентралізації.
96. Функціонування Єдиного державного реєстру декларацій як напрям антикорупційної політики.
97. Цифрова трансформація адміністративних послуг.
98. Цілі та завдання реформи нотаріату.
99. Шляхи вдосконалення гендерної політики в системі державного управління в контексті європейського досвіду.
100. Шляхи підвищення рівня доброчесності публічних службовців та громадськості.

ІХ. ЗРАЗКИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

1. До напрямів конституційної трансформації не відноситься:
 - а) законодавче забезпечення норм Конституції, які стосуються функціонування ключових інститутів державної влади;
 - б) розширення повноважень судових та правоохоронних органів;
 - в) реальне розширення прав місцевого самоврядування.

2. Адміністративна реформа не передбачає:
 - а) оптимізацію структури і функцій органів державного управління, модернізацію інституту державної служби;
 - б) адміністративно-територіальну реформу;
 - в) розширення повноважень центральних органів влади за рахунок повноважень органів місцевого самоврядування;
 - г) забезпечення громадського контролю за функціонуванням сфери державного управління.

3. До основних завдань Комісії зі сприяння розвитку громадянського суспільства не належить:
 - а) організація консультацій між об'єднаннями громадян і органами державної влади для досягнення консенсусу під час проведення політичної реформи;
 - б) сприяння формуванню інститутів громадянського суспільства на засадах політичної та ідеологічної багатоманітності;
 - в) залучення громадськості до формування фіскальної та пенітенціарної політики;
 - г) сприяння становленню суспільного телерадіомовлення.

4. Реформа виборчої системи України передбачає:
 - а) об'єднання виборчих законів у Кодекс виборчого права;
 - б) введення додаткових виборчих цензів;
 - в) зниження електорального бар'єру.

5. До основних ідеологічних гарантій прав людини належать:
 - а) ідеологічна багатоманітність суспільного життя, відсутність державної (обов'язкової) ідеології та цензури;
 - б) реальне визнання народу єдиним джерелом влади і здійснення державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову;
 - в) забезпечення вільного розвитку мов.

6. Реформа системи соціальної допомоги передбачає:

- а) надання всіх видів соціальної допомоги на адресних засадах з урахуванням сукупного доходу сім'ї;
- б) запровадження єдиної адресної соціальної допомоги на випадок непередбачуваних життєвих обставин;
- в) створення механізму залучення громадських організацій та приватного сектору до надання соціальних послуг;

7. До пріоритетів економічного розвитку належать:

- а) зниження рівня енергоємності ВВП, всебічний розвиток енергетичного потенціалу України;
- б) пенсійна реформа;
- в) формування масштабних високотехнологічних виробництв у тих сферах, де Україна має достатній науково-технологічний потенціал для реалізації конкурентних переваг на глобальних ринках;
- г) створення повномасштабної системи соціального страхування.

8. Пріоритетами державної аграрної політики є:

- а) підвищення продуктивності дрібних селянських господарств і сільського господарства в цілому;
- б) надання пільг великим фермерським господарствам;
- в) підвищення податкових ставок для дрібних сільськогосподарських товаровиробників;
- г) зміцнення соціальної інфраструктури на селі.

9. До основних умов технологічної модернізації не можна віднести:

- а) забезпечення провідної ролі науки та відновлення мережі науково-дослідних установ в державному секторі;
- б) розробка державної програми науково-технологічного та інноваційного розвитку;
- в) зменшення потоку інвестицій в економіку;
- г) збільшення частки машинобудування в структурі промислового виробництва.

10. За ідеологічним критерієм ідентичність українського суспільства формується як:

- а) плюралітична;
- б) неплюралітична.

11. Риси свідомості, що визначаються у науковій літературі:
а) хаотичність, слабка структурованість;
б) схильність виключно до раціональних пояснень соціальних явищ;

- в) перемішаність різних ідей, ідеалів, міфів, ілюзій;
- г) логічність, послідовність, чітка структурованість.

12. До гуманістичної складової вищої освіти можна віднести:
а) підвищення доступності та якості освіти;
б) розширення переліку спеціальностей освітньої програми підготовки бакалаврів та магістрів;
в) вдосконалення правової бази освіти та наповнення її гуманістичним змістом;

г) скорочення викладання соціальних та гуманітарних дисциплін у вищих навчальних закладах.

13. До основних напрямів розвитку гуманітарної освіти не можна віднести:

а) формування гуманітарного мислення, опанування рідною, державною та іноземними мовами;

б) формування світоглядної, правової, моральної, політичної, художньо-естетичної, економічної, екологічної культури;

в) утвердження пріоритетів здорового способу життя людини;

г) розвиток та посилення впливу природничо-математичної складової освіти;

д) відображення в змісті історичної освіти закономірностей історичного розвитку, широке вивчення українознавства, етнічної історії та етногенези українців, інших народів держав.

14. Освіта для сталого розвитку потребує мобілізації потенціалу:

а) гуманітарних наук;

б) екологічних знань;

в) природничих наук;

г) всіх вище перелічених наук.

15. До основних умов формування сучасних дієвих регіональних систем безпеки не можна віднести:

а) пристосування та постійної модернізації функцій існуючих структур безпеки до нових викликів та загроз ХХІ ст.;

б) чіткий розподіл функцій між існуючими структурами з урахуванням їх можливостей, набутого досвіду, специфіки діяльності та складу учасників (досвід існування НАТО, ОБСЄ, ЗЄС свідчить про певну «спеціалізацію» їх діяльності);

в) відсутність визначення пріоритетів між структурними компонентами системи безпеки у вирішенні тих чи інших питань;

г) встановлення та постійний розвиток тісних взаємних зв'язків між структурними компонентами регіональної безпеки, що дозволяли б координувати їх діяльність або підключати до виконання того чи іншого завдання різні структурні компоненти безпеки;

16. Які шляхи забезпечення сприятливих зовнішніх умов для розвитку та безпеки держави передбачає стратегія національної безпеки України:

а) приєднання України до європейської та євроатлантичної систем безпеки;

б) розширення активної взаємодії зі США і Канадою, країнами ЄС, іншими країнами Європи та країнами-регіональними лідерами;

в) підтримка міжнародного миру та безпеки шляхом подальшої участі в міжнародній миротворчій діяльності;

г) активізація взаємодії з європейськими регіональними організаціями та участі в реалізації багатосторонніх проєктів;

д) всі вище перелічені заходи.

Х. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ОСНОВНА

- 1) Василенко С. Д. Геополітика України : монографія. Одеса : Друк, 2007. 358 с.
- 2) Довгаль О. А. Протекціонізм і лібералізм у процесі глобалізації світової економіки (Питання теорії і методології) : Монографія. Х. : Вид-во НУА, 2004. 320 с.
- 3) Левенець А. Ю. Сучасна українська політика. Аналітичні доповіді Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса ПАН України. К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса ПАН України, 2009. 448 с.
- 4) Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України : аналіт. доповідь / за заг. ред. В. М. Яблонського. Київ : НІСД, 2019. 144 с.
- 5) Публічна політика та суспільні зміни в Україні в контексті євроінтеграції : монографія ; за заг. ред. С. О. Телешуна, д-ра політ. наук, проф. Київ : НАДУ, 2017. 248 с.
- 6) Публічне управління в умовах інституційних змін : колективна монографія / За наук. редакції д. держ. упр. Р.В. Войтович та П.В. Ворони Київ, 2018. 475 с. URL : <http://ipk.edu.ua/Hbrary/vidanny/monografy/монографія%20ПУАМ.pdf>.

ДОПОМІЖНА

- 1) Бабкіна О. Демократичні детермінанти трансформації українського суспільства. *Віче*. 2007. № 13 (Лип.). С. 25-29.
- 2) Бебик В. Глобальна українська ідея (історична розвідка). *Політика і час*. 2007. № 6. С. 41-44.
- 3) Біляцький С., Добровольська А., Хахлюк А. Для України необхідна зміна економічної парадигми. *Політика і час*. 2006. № 3. С. 72-79.
- 4) Войтович Р. Глобалізаційні виклики національної безпеки: геополітичний аспект. *Сучасна українська політика. Політика і політологи про неї*. 2010. Вип. 19. С. 285-297.
- 5) Гелей С. Д., Рутар С. М. Політологія : навчальний посібник. Львів : Світ, 2011. 384 с.
- 6) Горбатенко І. А. Політологія як основа демократизації і соціокультурного розвитку українського суспільства. *Віче*. 2007. № 16. С. 4-6.
- 7) Гук О. Політика національної пам'яті у відкритому суспільстві (український контекст). *Ефективність державного*

управління. 2016. Вип. 1/2 (46/47). Ч. 1. С. 23-30.

8) Декларація прав національностей України від 01.11.1991 р. № 1771- XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 53. - Ст. 799.

9) Державна цільова економічна програма «Ядерне паливо України»: постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2009 р. № 1004. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1004-2009-п>.

10) Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2010 р. № 243. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1004-2009-п>.

11) Дмитренко М. Д. Україна у контексті світових модернізаційних процесів. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. 2009. Вип. 18. С. 227-237.

12) Кормич Л. І., Краснопольська Т. М. Соціальні пріоритети молодіжної політики України в світлі євроінтеграційних процесів. *Актуальні проблеми політики*. 2019. Ви. 64. С. 78-92.

13) Кормич Л. І., Краснопольська Т. М. Основні напрями стратегії впровадження моделі паритетної демократії в сучасній Україні. *Актуальні проблеми політики*. 2018. Вип. 62. С. 6-26.

14) Краснопольська Т. М., Милосердна І. М. Компоненти електронної демократії в умовах переходу до електронного правління. *Актуальні проблеми політики*. 2020. Вип. 66. С. 58-64.

15) Краснопольська Т. М. Інституційна складова національного механізму реалізації тендерної політики України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Історія. Філософія. Політологія: зб. наук. праць*. Одеса : Фенікс, 2014. Вип. №7. С. 116-120.

16) Краснопольська Т. М. Регіональна політика ЄС: можливості використання досвіду для України. *Політичне життя*. 2016. № 4. С. 81-86.

17) Краснопольська Т. М. Регіональна політика України: типи та інструменти. *Актуальні проблеми політики*. 2016. Вип. 58. С. 189-202.

18) Краснопольська Т. М. Співвідношення понять «паритетна демократія» та «гендерна демократія». *Гілея*. 2015. Випуск 98. С. 368-371.

19) Краснопольська Т. М. Сучасні державні стратегії формування іміджу України у контексті курсу на європейську інтеграцію. *Актуальні проблеми політики*. 2019. Вип. 63. С. 139-152.

20)Медвідь Ф. М. Національно-державні інтереси та геополітичні пріоритети України в контексті глобалізації та євроінтеграції. *Філософія. Політологія*. 2008. № 70-72. С. 52-54.

21)Нагорна Л. П. Соціокультурна ідентичність : пастки ціннісних розмежувань. К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. ураса ПАН України, 2011. 272 с.

22)Парашевін М. Релігія та релігійність в Україні ; за ред. С. Макеєва. К. : Інститут політики. Інститут соціології НАН України, 2009. 68 с.

23)Пехник А. В. Політичні права та свободи: актуалізація питання та оцінка рівня забезпечення. *Політичне життя*. 2020. № 4. С. 74-79.

24)Політика національної пам'яті. *Реанімаційний Пакет Реформ*. URL : <https://trp.org.ua/groups-trp/17polityka-natsionalnoji-pam-yati/>.

25)Політика, право і влада в контексті трансформаційних процесів в Україні / І. О. Кресіна, А. С. Матвієнко, Н. М. Оніщенко та ін. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. 303 с.

26)Політологія. Базовий підручник для студентів вищих навчальних закладів / голова авт. кол. Коваль І. М. Харків : Фоліо, 2012. 411 с.

27)Польовий М. А. Політичні процеси : теорія та практика моделювання. Одеса : Фенікс, 2011. 288 с.

28)Релігія і влада в Україні : проблеми взаємовідносин / Інформаційно-аналітичні матеріали до круглого столу на тему : «Державно-конфесійні відносини в Україні, їх особливості і тенденції розвитку». К., 8 лютого 2011 р. URL : http://risu.org.ua/php_uploads/files/articles/ArticleFiles_40664_prz_2011_Rlg_sml1.pdf.

29)Солдатенко В. Проблеми політики національної пам'яті і завдання її наукового забезпечення. 2011. *Офіційний веб-сайт УІНП*. URL : <https://old.uinp.gov.ua/publication/problemi-politiki-natsionalnoi-pam-yati-i-zavdannya-ii-naukovogo-zabezpechennya>.

30)Українське суспільство. Двадцять років незалежності. Соціологічний моніторинг : У 2 томах. Том 1. Аналітичні матеріали / за ред. д.е.н. В. Ворони, д.соц.н. М. Шульги. К. : Ін-т соціології НАН України, 2011. 576 с.

31)Федоренко О. Геополітичний дискурс вітчизняних політологічних досліджень початку ХХ століття. *Сучасна українська політика. Політика і політологи про неї*. 2010. Випуск 20. С. 37-49.

32) Шайгородський Ю. Ж. Україна у вирі глобалізаційних перетворень. *Сучасна українська політика*. 2009. Спецвипуск. С. 312-326.

33) Шевченко Г. Демократизація суспільства крізь призму синергетики. *Вісник Національної академії наук України*. 2007. № 4. С 53-55.

34) Юзефович В., Возняк С., Вербицький С. Модель визначення пріоритетних напрямів зовнішньополітичних дій України. *Політичний менеджмент*. 2006. № 5. С. 107-116.

35) Pekhnyk A. V. The interaction between civil society and public authorities in Ukraine: information and telecommunication dimension. *Revista San Gregorio (Science). Journal of Contemporary Issues in Business and Government*. 2021. Vol. 27. No. 4. URL : <https://cibg.org.au/>.

36) Pekhnyk A. Politics as an element of public administration in the field of drug supply in ukraine. *Journal of Positive School Psychology*. 2022. # 6. URL: <https://journalppw.com/index.php/jpsp/article/view/1772>.

ІНТЕРНЕТ РЕСУРСИ

<http://www.president.gov.ua> – Офіційне представництво Президента України.

<http://www.rada.gov.ua/> – Офіційний портал Верховної Ради України.

<http://www.kmu.gov.ua/> – Офіційний портал органів виконавчої влади України.

<http://www.mfa.gov.ua/> – Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України.

<http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/> – «Україна-Європейський Союз» – офіційний сайт представництва України при Європейському Союзі.

<http://www.coe.int/uk/web/kyiv> – Сайт Офісу Ради Європи в Києві.

<http://www.niss.gov.ua/> – Національний інститут стратегічних досліджень.

<http://www.useps.org> – офіційний сайт українського центру економічних та політичних досліджень ім. Разумкова.

<https://old.uinp.gov.ua> – Український інститут національної пам'яті.

ЗМІСТ:

I. Вступ	3
II. Загальні методичні рекомендації щодо вивчення курсу	5
III. Тематичний план навчальної дисципліни	9
IV. Програма навчального курсу	10
V. Плани практичних занять	38
VI. Завдання для самостійної роботи	40
VII. Тематика доповідей та презентацій	43
VIII. Питання для перевірки знань з курсу	55
IX. Зразки тестових завдань	49
X. Список рекомендованої літератури	53

Навчальне видання

Кормич Людмила Іванівна

Краснопольська Тетяна Миколаївна

Пехник Алевтина Валентинівна

**СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ ТА РЕГІОНАЛЬНА
СПЕЦИФІКА**

Навчально-методичний посібник